

Jesenske ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva v letu 2006

Pohodna ekskurzija po Smrekovškem pogorju

(23. september 2006; strokovni vodja: univ. dipl. geog. Martina Pečnik, Naravovarstvena zveza Smrekovec; ambasadorka programa Leonardo Vinci za Slovenijo).

Smrekovško pogorje leži v predalpskem svetu vzhodnega dela Kamniško-Savinjskih Alp, na stičišču Šaleške, Zgornje Savinjske in Zgornje Mežiške doline. Sestavljajo ga posamezni kopasti vrhovi. Čeprav je najvišji med njimi Komen (1684 m), se 15 kilometrov dolgo pogorje, ki se razteza v smeri zahod-vzhod, imenuje po vrhu Smrekovec (1577 m). Ker geološko podlago gradijo vulkanske kamnine, je pogorje posebnost v slovenskem predalpskem prostoru. Zaradi slabo prepustne podlage so zanj značilne manjše mlake in močvirja, ki imajo ponekod že značilnosti visokega barja.

Glavna gospodarska panoga je gozdarstvo. Pretekli način gospodarjenja z gozdom je spremenil njegovo sestavo: namesto avtohtone bukve danes prevladuje smreka. Bukov les so uporabljali tudi za potrebe oglarjenja, na kar še danes spominjajo številna ledinska imena (ime planine Roma naj bi "prispevali" italijanski oglarji, ki so prebivališče poimenovali po svojem glavnem mestu; na nekdanje laške delavce spominja "Laška cesta"). Žagarstvo, ki je bilo v 19. st. pomemben vir zaslužka, je utonilo v pozabo, planinsko pašništvo je ponekod aktivno še danes.

Travišča in gozdni rob pašnikov so pomembni z vidika varstva narave, saj predstavljajo življenjski prostor

ruševca ali malega petelina. Zaradi opuščanja pašništva se marsikje zaraščajo. Z ukrepi čiščenja pašnikov želijo gozdarji ohraniti gozdni rob ter s tem pripomoči k "mozaičnemu zadrževanju zaraščanja pašnika". Za okolje ruševca je namreč bolje, da pašnika ne počistimo "na golo", temveč pustimo nekaj dreves, razširimo gozdni rob ter s tem ustvarimo "mozaik", v katerem ima ruševca pribežališče in hrano. Pri rastlinstvu velja izpostaviti volkovje (*Nardus stricta*), prevladujočo vrsto trave, ki jo spremljajo značilne cvetnice: arnika, brkata zvončnica in gorska sretena, ne manjka pa niti Kochov svišč, ki je uvrščen na rdeči seznam. Z naravovarstvenega vidika so najpomembnejša rastišča naskalne flore, travišča volkovja, alpska in borealna travišča ter alpske in borealne resave. Vsa omenjena rastišča se uvrščajo med habitatne tipe programa Natura 2000. Več informacij: www.smrekovec.net.

Dolini Sopote in Hinje

(14. oktober 2006; strokovno vodstvo: Aleš Jesenšek in Klemen Gostič, študenta geografije in člana Društva mladih geografov Slovenije).

V Kropi in Železnikih je več stoletna tradicija oglarjenja zamrla vzporedno z zatonom proizvodnje kovaških izdelkov, saj so oglje kuhali predvsem kot glavni energent za proizvodnjo. V Dole in okolico pa so tradicijo oglarjenja kot dopolnilno dejavnost zanesli Italijani komaj pred 150 leti. Glavni kupci oglja so bili tuji trgovci. Ti so zaradi velikega povpraševanja ob kopah pogosto čakali tudi po dan ali dva in jo celo pomagali razdirati, le da bi z ogljem čim prej šli na pot. Ker danes delovne sile primanjkuje, kuhanje oglja poteka sočasno z drugimi deli na kmetiji, kope pa ne stojijo več v gozdu na mestu poseka drevja, temveč v neposredni bližini hiš. Z oglarjenjem se danes ukvarja še 15 družin. Ker oglarji tudi mlajši, ni bojzani, da bi bila tradicija ogrožena. V zadnjih sedmih letih se je povpraševanje po oglju z Dol in okolice zaradi promocije slovenskega oglja kakor tudi zaradi

Udeleženci ekskurzije na vrhu Smrekovca. V ozadju Velenje (foto: Primož Pipan).

njegove neprimerno boljše kakovosti od uvoženega, občutno povečalo. Pokupijo ga v glavnem gostilničarji, kovači in ladijski kuharji. Zaradi oglarjenja na širšem območju Dol ni veliko zaraščenih travnikov, saj za kuhanje oglja s pridom uporabljajo tudi les, ki ostane od čiščenja travnikov. Izletnikom namenjena Oglarska pot je rezultat uspešnega sodelovanja med Centrom za razvoj Litija ter društvom Jarina, ki deluje kot podeželsko razvojno jedro za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Svibno, včasih pomemben trg in postojanka za številne trgovske karavane, razvojno nazaduje že vse od 14. st., ko so se zaradi splavarjenja po Savi kot centralno naselje začele uveljavljati Radeče. Nekdanjo slavo Gospodov Svibenskih (Scharfenbergov oziroma Ostrovharjev; razvaline gradu Svibno so na zelo ostrem vrhu) je moč zaslediti edino v pesnitvi o Turjaški Rozamundi.

Pridobivanje premoga v Krmelju je potekalo od 1809 do 1962. Proizvodnja je vrh dosegla v 30 letih 20. st., ko so letno izkopal po 116.000 ton rjavega premoga. Rudnik, ki je pred zaprtjem omogočal zaposlitev 500 delavcem iz okoliških krajev, je posredno dajal kruh še zaposlenim v bližnji opekarni ter v proizvodnji kremenčevega peska. Pod plastjo premoga se namreč nahaja plast glin, iz katere so letno proizvedli do 2 milijona kosov opek, pod glino pa se nahaja še plast kremenčevega peska, ki je bil surovina za steklaro v Hrastniku. Rudnik je prispeval geološki termin "pijavcit" (vrsta retinita, imenovanega po kraju Pijavice - nemško "Piauzit"). Dokončno ga je pokopala opustitev parne vleke na železnici. Kljub zaprtju rudnika ima Krmelj zaradi uspešnega razvoja ostalih dejavnosti danes vlogo drugega zaposlitvenega središča v občini Sevnica. Več informacij: <http://www.posavskohribovje.si>

Goriško polje in Goriški kras

(2. december 2006; strokovni vodja: dr. Branko Pavlin, Statistični urad Republike Slovenije).

Vodni zadrževalnik na Vogrščku ima v Sloveniji največjo vodno kapaciteto za namakanje. Voda, ki iz njega gravitacijsko napaja kar 4000 ha kmetijskih površin, je omogočila intenzifikacijo kmetijske pridelave. Kljub temu da namakalno omrežje deluje že 15 let, sistem ekonomike še vedno ni vzpostavljen, saj vsi uporabniki vodo za namakanje še vedno prejemajo zastonj.

Geološki procesi so Renške dobave obdarili z naravnim virom v obliki 6 metrov debele plasti glin in ilovice, ki so ga prebivalci s pridom izkoriščali. Pred drugo svetovno vojno je na širšem območju delovalo 50 manjših poljskih opekarn, ki so se kasneje vedno bolj združevale. Danes v Renčah obratuje še zadnja opekarna. Podjetje Goriške opekarne d. d. ima v Sloveniji četrtninski tržni delež, 45 % proizvodnje pa izvozijo. Specializirani so za proizvodnjo stropnega polnila in strešnih korcev, ki pokrivajo številne strehe vse od Gorice do Dubrovnika. Ker je surovine na območju Renških dobav že zmanjkalo, slednjo dovažajo z območja severovzhodno od Vogrškega.

Izstopajoči naravni vir Goriškega polja je prod. Iz gramoznice Vrtojba je bilo skupaj izkopanega že 7 milijonov m³ materiala. Ker je leta 1985 sprejeti interventni zakon za kmetijstvo prepovedal širjenje gramoznice, danes surovino za proizvodnjo gramozna s tovornjaki dovažajo iz 47 km oddaljenega Mosta na Soči.

V Mirnu, kjer je bila ustanovljena prva čevljarska zadruga v Sloveniji, čevljarsko tradicijo nadaljuje podjetje Petejan-Ciciban, ki je pred kratkim

postalo novi lastnik mreže prodajalnih prodajalnih podjetja Planika na Hrvaškem in v Srbiji.

Območje Goriškega krasa, ki je bilo do leta 1945 gravitacijsko vezano na Tržič predvsem zaradi delovnih mest v tamkajšnji ladjedelnici, se je zaradi novonastale meje, ki je bila v začetku neprodušna zaprta, postopoma vezalo na Miren in Novo Gorico. Kljub temu je bila cesta med Opatjim selom in Mirnom zgrajena šele leta 1956. Tamkajšnja naselja v zadnjem času doživljajo preporod, doseljujejo se ljudje z območja Nove Gorice. Območje postaja čedalje bolj turistično privlačno zaradi številnih pohodniških in kolesarskih poti.

Vabljeni, da se nam na prihodnjih ekskurzijah pridružite tudi Vi. Fotografije z ekskurzij in napovednik si lahko ogledate na: www.zrc-sazu.si/lgd.

Primož Pipan

Spoštovani naročniki!

Morebitne spremembe naročniških razmerij (prijave, odjave) in spremembe naslova sporočite upravniku revije na naslov:

Primož Gašperič,
Geografski inštitut Antona Melika
ZRC SAZU, Gosposka 13, 1000
Ljubljana, telefon (01) 47 06 347,
E-pošta: primoz.gasperic@zrc-sazu.si.

Spremembe naročniških razmerij začnejo veljati s **1. januarjem 2007** oziroma s prvo številko naslednjega letnika (med letom sprememba ni možna), spremembe naslova pa takoj, ko prejmemo vaše obvestilo.

Primož Gašperič